

<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2026.2.01>
CZU: 37.01 :373 :314/316 :001

DINAMICI VALORICE ALE FUNCȚIONALITĂȚII PRAGMATICE ÎN EDUCAȚIE

Tatiana CALLO,
doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, RM
ORCID: 0000-0002-7673-3046
E-mail: crinalb55@gmail.com

Adriana SGAIBĂ,
doctorandă, Școala Doctorală Științe ale Educației,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”, Chișinău, RM
ORCID: 0009-0002-0696-6191
E-mail: adriana_siderall@yahoo.com

Rezumat. Prin abordarea problematicii funcționalității pragmatice în educație încercăm să oferim o imagine de ansamblu asupra înțelegerii pragmatice și funcționale a educației și a acumulării cunoașterii, precum și asupra implicațiilor acestora pentru buna desfășurare a activității educaționale. Ne axăm pe ideea că principalul beneficiu al unei abordări pragmatice a activității educaționale ar consta în posibilitatea de a promova acțiuni inteligente și reflexive de către elevi în procesul educațional. Discuția inițiată converge spre ideea necesității abordării problematicii respective, concluziile „extrase” constituind linii de conduită metodologică ulterioară. Pornind de la abordarea funcționalității prin prisma abordărilor sociologice ca o legătură între diversele categorii structurale, trecând prin esențializarea funcțiilor manifeste și a celor latente în educație, notele definitorii în filosofia educației, prin identificarea pragmaticei, se ajunge la specificul gândirii pragmatice și la valorile funcționalității pragmatice în educație.

Cuvinte-cheie: funcție manifestă / latentă, funcționalitate, pragmatism, pragmatic, acțiune, gândire pragmatică, funcționalitate pragmatică.

VALUE DYNAMICS OF PRAGMATIC FUNCTIONALITY IN EDUCATION

Summary. By addressing the issue of pragmatic functionality in education, we try to provide an overview of the pragmatic and functional understanding of education and the accumulation of knowledge, as well as its implications for the proper conduct of educational activity. We focus on the idea that the main benefit of a pragmatic approach to educational activity would consist in the possibility of promoting intelligent and reflective actions by students in the educational process. The initiated discussion converges towards the idea of the need to address the respective issue, the “extracted” conclusions constituting subsequent methodological lines of conduct. Starting from the approach to functionality through the prism of sociological approaches as a link between various structural categories, passing through the essentialization of manifest and latent functions in education, the defining notes in the philosophy of education, by identifying pragmatics, we arrive at the specifics of pragmatic thinking and the values of pragmatic functionality in education.

Keywords: manifest/latent function, functionality, pragmatism, pragmatic, action, pragmatic thinking, pragmatic functionality.

Introducere. Printr-o tratare pragmatică este posibil să se creeze, să se susțină și să se consolideze diferite viziuni asupra educației, care să fie integrate într-o linie sigură de dovezi. Cu o scurtă analiză a contextului funcționalității pragmatice, a legăturii sale cu educația, cunoașterea, pedagogia, elevul și experiențele școlare, se poate trage cu siguranță

o concluzie informată că este nevoie de o abordare în perspectiva funcționalității pragmatice în cercetarea educațională pentru a minimiza provocările metodologice din practicile educaționale actuale.

Implementarea pragmatismului ca filosofie pedagogică în procesul educațional este posibil să îmbunătățească rezultatele activității educaționale

prin transformarea acestora în eventuale conexiuni între acțiuni și consecințe.

După cum afirmă cercetătorul J. Kalolo, actualmente practica educațională se transformă dintr-o rețetă pentru adevăr într-o *posibilă linie de acțiune* care oferă un punct de vedere funcțional și o perspectivă alternativă în căutarea unor mijloace și metode mai bune de practică educațională. În special, deschide calea atât către practica teoretizării, cât și spre reflexivitatea acțională în practica generării de cunoștințe [14, p.165].

Discuții. Relevanțe. Este general cunoscut faptul că **funcționalitatea pragmatică** a depășit demult sfera limbajului vorbit sau scris, în care își are originea, fiind aplicată în orice domeniu unde contează *adaptarea la context, atingerea unor obiective practice, interacțiunea eficientă*. De exemplu, după cum apreciază N. Sfetcu, „*funcționalismul structural* se încadrează în tradiția pozitivistă în sociologie datorită eforturilor timpurii ale lui E. Durkheim de a descrie subiectul sociologiei în termeni de *fapte sociale obiective* - faptele sociale trebuie studiate ca lucruri, adică realități exterioare individului” - și să le explice prin prisma funcțiilor lor sociale” [8].

Conform *funcționalismului structural* societatea este compusă din diferite *structuri* sociale, care îndeplinesc *funcții* specifice pentru a menține funcționarea societății în ansamblu. *Structurile* sunt, pur și simplu, modele regulate, observabile de comportament sau aranjamente sociale organizate, ce persistă în timp. *Funcțiile*, la rândul lor, se referă la modul în care sunt satisfăcute diferitele nevoi ale unei societăți. Societăți diferite au aceleași *cerințe funcționale de bază*, dar le îndeplinesc folosind diferite configurații ale structurii sociale (adică diferite tipuri de sistem de rudenie, economie sau practică religioasă) [Apud 8].

În încercarea de a efectua o analiză dinamică a sistemelor sociale, sociologul american T. Parsons a introdus o *abordare structural-funcțională*, ce utilizează conceptul de *funcție ca o legătură* între categorii structurale relativ stabile. Orice proces sau set de condiții ce nu contribuie la menținerea sau la dezvoltarea sistemului este considerat *disfuncțional*. În special, se pune accentul pe condițiile de *stabilitate, integrare și eficacitate* ale sistemului [5].

Funcții manifeste și funcții latente. Spre deosebire de E. Durkheim, la care am făcut referire mai sus, R. Merton, în calitatea sa de funcționalist, a subliniat că procesele sociale pot avea mai multe funcții. *Funcțiile manifeste* sunt consecințele unui proces

social, care sunt căutate sau anticipate, în timp ce *funcțiile latente* sunt consecințele neevidențiate ale unui proces social.

Despre funcții manifeste sau latente putem discuta și în educație, fără să diminuăm importanța socială a acestora și protejând, ca atare, ipostaziile caracteristice proceselor sociale. În acest context o funcție evidentă a educației, de exemplu, include dobândirea de cunoștințe, pregătirea pentru o carieră și găsirea, în viitor, a unui loc de muncă bun, care să valorifice educația primită. Funcțiile latente ale anilor de studiu includ cunoașterea de persoane noi, participarea la activități extracurriculare etc. Procesele sociale care au consecințe nedorite asupra funcționării societății se numesc *disfuncții*. În educație exemplele de disfuncționalități includ obținerea de note insuficiente, absența școlară, abandonul școlar, neabsolvirea etc. [Apud 8].

Așadar, pentru a putea înțelege funcțiile educației este cazul să amintim de unele dintre ele, cum ar fi *socilizarea, desemnarea socială, controlul social* etc., funcții ce se manifestă începând cu educația preșcolară, când elevii practică, la nivelul lor de percepție, diverse roluri sociale. É. Durkheim a caracterizat școlile drept „agenții de socializare care îi învață pe copii cum să se înțeleagă cu ceilalți și să-i pregătească pentru roluri economice de adulți” [9].

Pentru mai multă precizie ar trebui să aderăm la ideile lui N. Sfetcu privind rațiunile funcționale ale educației, care crede că „unul dintre rolurile școlilor este să-i învețe pe elevi să respecte legea și respectul față de autoritate, fapt ce va ajuta elevii să navigheze corect în mediul școlar și, ulterior, la locul de muncă” [9].

Poziția ocupată de educație în raport social este semnificativă și prin faptul că oferă posibilitatea unei mobilități sociale ascendente, numită *plasare socială*. Astfel, în materie de funcționalitate socială se descoperă mai multe transgresări spre o arhitectură complexă.

Educația reclamă drept trăsături fundamentale și un anumit număr de *funcții latente*, cum ar fi relaționarea, capacitatea de lucru în echipă, individualizarea, competiția și cooperarea etc., pătrunzând dincolo de aparențe, animată de dorința de a „rupe” falsele unități superficiale, de a le traversa, pentru a găsi dincolo un fenomen autentic. Una dintre cele mai importante valori pe care le învață elevii este aceea a *individualității* – prețuirea individului în raport cu valoarea grupurilor sau a societății în ansamblu. Plus la aceasta, forța de bază a socializării este faptul că elevii învață ce este o

cooperare sau o competiție în vederea înțelegerii sensului real al acestora, formându-și atât o natură cooperantă, cât și una competitivă, implicațiile respective dinamizând contingente semnificative. Vorbind despre funcționalitate, nu putem să nu ne referim, analitic, la Ed. Claparède, care a elaborat *teoria educației funcționale*. El propune „trezirea” unei trebuințe, a unui interes sau unei dorințe; declanșarea unei reacții (activități) prin care să satisfacă acea trebuință; stimularea cunoștințelor pentru a controla reacția. Astfel că modelul didactic propus de Ed. Claparède constă în faptul că adultul (educatorul, părintele etc.) trebuie să *provoace*, prin crearea unei situații problematice, *trebuința de cunoștințe*. O dată cu interesul intrinsec, apare și efortul care îl angajează pe copil sau pe elev în activitate. „Educația funcțională este aceea care ia ca bază trebuința copilului, interesul său de a realiza un scop; acesta fiind stimulentele naturale ale activității pe care voim să-l deșteptăm în el” [4].

Tot la E.Claparède atestăm o însumare sistemică a legilor funcționale în formula celor zece provocări funcționale, expuse în tabelul de mai jos.

Funcționalitatea în perspectiva filosofiei educației. Dacă ne referim la *perspectiva filosofiei educației*, trebuie să menționăm că funcționalitatea în educație a fost abordată sub diverse denumiri - *pragmatism* (J. Dewey, care a argumentat ideea ca instrument; W.James, care a promovat metoda pragmatică, susținând că adevărul unei idei este determinat de utilitatea ei practică); *instrumentalism* sau *utilitarism* (H. Spencer, care a ierarhizat materiile școlare în funcție de utilitatea lor practică pentru supraviețuire, sănătate, creșterea copiilor și participarea socială; educația pentru *viața completă*); *naturalism* (J.-J.Rousseau, care a promovat ideea că copilul nu trebuie să învețe nimic din *ceea ce nu îi este util* în stadiul său actual de dezvoltare, respingând „învățătura de dragul învățaturii” în favoarea curiozității practice).

În felul acesta discuția despre funcționalitate în educație se mută din sfera teoriei pedagogice clasice către necesitatea adaptării la o lume dominată de inteligență artificială și competențe transversale. De exemplu, se promovează ideea că funcționalitatea nu înseamnă conformitate, ci *personalizare*. Școala

Tabelul 1. Legile funcționale [Apud 4].

Nr.	Identitatea legii	Interpretare
1.	<i>Legea trebuinței</i>	Orice trebuință tinde să provoace reacțiile proprii satisfacerii sale. Activitatea este totdeauna determinată de o trebuință
2.	<i>Legea extensiunii vieții mintale</i>	Dezvoltarea vieții mintale este proporțională cu distanța ce există între trebuințe și mijloacele de a le satisface
3.	<i>Legea conștientizării</i>	Elevul ia cunoștință de un proces, de o relație sau de un obiect, cu atât mai târziu cu cât conduita sa a implicat timp mai îndelungat uzajul automat, inconștient al acestui proces, al acestei relații sau al acestui obiect
4.	<i>Legea anticipării.</i>	Orice trebuință care, prin natura sa riscă să nu poată fi satisfăcută imediat, apare anticipat
5.	<i>Legea interesului</i>	Orice conduită este dictată de un interes. Adică orice acțiune constă în a atinge scopul ce ne interesează în momentul respectiv
6.	<i>Legea interesului momentan</i>	În orice moment un organism reacționează urmând linia celui mai mare interes
7.	<i>Legea reproducerii cazurilor asemănătoare</i>	Orice trebuință tinde să reproducă reacțiile (sau situațiile) care au fost anterior favorabile, să respecte conduita care a reușit într-o circumstanță asemănătoare
8.	<i>Legea tatonării</i>	Când o situație este atât de nouă încât nu evocă nici o asociație prin asemănare, sau când repetiția similitudinii este ineficace, trebuința declanșează o serie de reacții de căutare, reacții de încredere, de tatonare
9.	<i>Legea compensației</i>	Când echilibrul deranjat nu poate să fie restabilit printr-o reacție adecvată, el este compensat de o reacție antagonistă față de deviația căreia îi dă naștere
10.	<i>Legea autonomiei funcționale.</i>	În fiecare moment al dezvoltării sale o ființă umană constituie o unitate funcțională, deci capacitățile sale de reacție sunt adaptate trebuințelor sale

trebuie să funcționeze ca un loc unde talentele naturale ale elevilor sunt descoperite, nu reprimite prin teste standardizate. De asemenea, se argumentează că, în contextul actual, *creativitatea* este la fel de importantă ca și alfabetizarea, fiind *competența funcțională supremă*.

Aceste specificări reflectă faptul că funcționalismul este, de fapt, o abordare bazată pe premisa că toate aspectele unei societăți servesc unui scop și că toate sunt indispensabile pentru supraviețuirea pe termen lung a societății. Abordarea a câștigat importanță în lucrările sociologilor din secolul al XIX-lea, în special în cele care considerau societățile ca organisme. Autorii au folosit *conceptul de funcție* pentru a însemna interrelațiile părților dintr-un sistem, aspectul adaptiv al unui fenomen sau consecințele sale observabile. În felul acesta în sociologie funcționalismul a satisfăcut nevoia unei metode de analiză; în antropologie a oferit o alternativă la teoria evoluționistă și la analiza difuziei trăsăturilor; în pedagogie oferă șansa adaptării la o lume în schimbare dinamică, ce reclamă tot mai insistent școlii formarea și dezvoltarea de competențe [Apud 5].

În ideea de a evidenția o esență a fenomenului social în raport cu educația, cercetătorii utilizează diverse metode ipotetico-deductive într-un amplu decupaj operatoriu. Dacă urmărim sintetic acest decupaj, de rând cu N. Sfetcu, constatăm că „funcționaliștii cred că *educația* îi echipează pe oameni pentru a îndeplini diferite *roluri funcționale* în societate; sociologii critici văd educația ca pe un mijloc de extindere a decalajului în inegalitatea socială; interacționiștii simbolici studiază dinamica sălii de clasă, interacțiunile dintre elevi și profesori și modul în care acestea afectează viața de zi cu zi” [9].

Configurarea discursivă de mai sus ne duce la ideea că funcționalitatea presupune capacitatea unui lucru (obiect) de a îndeplini scopul pentru care a fost creat, *abilitatea de a face ceea ce trebuie*, având drept caracteristici *utilitatea, performanța și operarea* într-un anumit context; este o capacitate de a rezolva ușor anumite probleme și a satisface anumite nevoi, idee promovată, într-un fel sau altul, de specialiștii în domeniu.

Așadar, funcționalitatea în educație consemnează *eficacitatea și aplicabilitatea cunoștințelor și competențelor* dobândite, transformând procesul de învățare din unul teoretic în unul ce pregătește elevul pentru viață, pentru rezolvarea de probleme și pentru integrarea socială, vizând integralitatea,

continuitatea și relevanța metodelor educaționale, pentru a forma elevi capabili să se adapteze și să acționeze în mod eficient. În esență, funcționalitatea transformă educația într-un *instrument viu, adaptabil și orientat spre viitor*, ce pune accent pe *învățarea prin acțiune*, conferind sens și valoare procesului de învățare. Funcționalitatea este o condiție obligatorie pentru ca educația să rămână relevantă în fața provocărilor secolului XXI.

Polemici discursive: pragmatica. În contextul actual, caracterizat de schimbări rapide și provocări complexe, ființele umane sunt tot mai interesate nu doar de abordări funcționale, ci și de abordări pragmatice în luarea deciziilor. Noțiunea devine relevantă într-o societate în care *eficiența, adaptabilitatea și rezultatele imediate* sunt apreciate din ce în ce mai mult. *Pragmatic* nu este doar un cuvânt în trend, ci și o abordare valoroasă în fața provocărilor vieții cotidiene. Aceia care adoptă o perspectivă pragmatică înțeleg că succesul se construiește prin fapte concrete și soluții practice. Pragmatismul poate fi un ghid util pentru aceia care caută să navigheze cu succes într-un mediu în continuă schimbare și incertitudine [2].

Sensul relativ al noțiunii de pragmatică în filosofia educației și, în mod corespunzător, în acest articol, merită o încercare de definire. O astfel de definiție nu este, conform opiniei avizate a cercetătorului St. Levinson, ușor de oferit și necesită operarea cu un anumit număr de posibilități, fiecare dintre ele nefiind altceva decât schițarea unei game de posibile domenii de aplicare pentru procesul educațional. Această diversitate de posibile definiții și lipsa unor limite clare pot fi derutante, dar nu sunt nici-decum blocante [17, p. 5].

În felul acesta există motive pentru a încerca, cel puțin, o indicație a domeniului de aplicare a pragmaticii în procesul educațional [G. Biesta, 10; S. Levine, 16; I. Ibrî, 12]. Dar nu este atât de ușor „să mergi și să arunci o privire” la ceea ce fac aceia care lucrează pragmatic în școală, deoarece nu există (în momentul dat) un manual sau ghid disponibile, care să acopere utilizarea educațională mai largă a noțiunii. Cu atât mai mult că unii autori par să sugereze că acesta nu este deloc un domeniu coerent. Astfel, se sugerează că „Pragmatica este unul dintre acele cuvinte ce dau impresia că se vorbește despre ceva destul de specific și tehnic, când, de fapt, adesea nu are un sens clar”. Pragmatistul este astfel provocat să demonstreze că, cel puțin în cadrul filosofiei edu-

cației, noțiunea merită o aplicație clară [Gh. Clitan, 3; D.Popescu, 6; M.Coleman, 11].

Aici trebuie să menționăm că fiecare dintre definiții are deficiențe sau dificultăți de un fel ce ar periclita în egală măsură definițiile altor domenii, dar, cel puțin în acest fel, se poate obține o schiță bună a topografiei generale [17, p.6].

Din anumite considerente, nu vom stăruia asupra definirii complexe a pragmaticii, în schimb vom încerca să consemnăm, în viziunea noastră analitică, unele aserțiuni pe marginea acesteia. F. Popovici, de exemplu, aduce unele date privind inițierea acestei orientări filosofice, referindu-se la Ch. S. Peirce, care a conferit noțiunii *pragmatic* sensul filosofic de *acțiune*. Ulterior, a fost dezvoltat de W. James și J. Dewey. În primele decenii ale secolului XX, pragmatismul a constituit filosofia oficială în Statele Unite. Pragmatismul este considerat, de fapt, o piatră de temelie a culturii americane, fiind folosit și pentru a explica caracteristicile extraordinare ale economiei americane. Pragmatismul a câștigat adepți și în statele europene: F. Schiller, în Anglia, G. Papini, în Italia. În opinia acestora, miezul pragmatismului este dat de credința că *înțelesul unei doctrine/idei/teorii este același cu efectele practice ale adoptării sale* [7]. Pe cale de consecință, în accepție pragmatistă *adevărul* este un criteriu de apreciere a opiniilor, ideilor, credințelor adevărate și este dat de *succesul* acestora în experiență, de posibilitatea *orientării acțiunilor către succes*, de capacitatea acestuia de a genera *profit* [Ibidem].

De aici deducem că în pragmatism ideile nu sunt adevărate ca atare, ci *devin* astfel în cursul acțiunii care, eminent, produce anumite efecte. În felul acesta funcția pragmatică a gândirii se manifestă prin posibilitatea de a elabora *reguli, instrumente* pentru acțiune, acest fapt înscriindu-se perfect în logica instrumentalismului. Prin urmare, este limpede că, într-o împrejurare pragmatică, ideile adevărate sunt acelea pe care le putem *asimila, valida, corobora* sau *verifica*. Ideile false sunt acelea pentru care nu putem proceda astfel. Aceasta este, în opinia lui F.George, diferența practică la care conduce faptul de a deține idei adevărate; aceasta este semnificația adevărului, pentru că acesta este adevărul cunoscut nouă [7].

Pe astfel de temeuri, merită pus în evidență faptul că noțiunea de *pragmatic* se referă la orientarea către *aspectul practic, util și de succes al unei acțiuni*, fiind un termen ce poate fi aplicat atât în filosofie (pragmatism), cât și în lingvistică (prag-

matică) sau în viața de zi cu zi. Un *comportament pragmatic*, susține Al.Boboc, pune accent pe *realitate* și pe *rezultate*, deseori în detrimentul idealurilor abstracte, noțiunea descriind ceva ce este practic, util și axat pe succesul acțiunii. De asemenea, poate descrie o persoană care judecă și acționează în funcție de situație și de ceea ce este util în acel moment [1].

Calificativ, putem determina că sensul etimologic identifică pragmatismul ca o abordare practică, orientată spre acțiune, pentru găsirea de soluții privind problemele și dificultățile existente. Această noțiune semnifică *pragmatism, compromis, prudentă* și o orientare clară spre scop în abordarea problemelor. Pragmatismul este considerat o lentilă utilă ce poate ajuta la înțelegerea dezbatelor și a discursurilor în situații complexe. Observând ansamblul manifestărilor pragmatismului în practică, J.Kalolo, printr-o sinteză a viziunilor analizate, afirmă că pragmatismul ar putea fi considerat o *confruntare cu realitatea prin acțiune*, ca sursă principală de înțelegere, care, la rândul ei, alimentează curiozitatea științifică și devine forța motrică pentru a învăța, pentru a clarifica această înțelegere. El insistă pe ideea că doctrina centrală a pragmatismului se bazează pe judecarea valorii ideilor pe baza semnificației lor practice și a funcțiilor pe care le au în ghidarea acțiunilor. Pragmatismul este văzut ca o filosofie ce invită la un angajament profund față de practică [14, p.156].

În contextul celor expuse mai sus, se acreditează ideea că cea mai comună interpretare a noțiunii de pragmatism este aplicarea a ceea ce funcționează cel mai bine, transformându-se într-o filosofie educațională a *fezabilității*. Pentru pragmatisti, ceea ce este adevărat este ceea ce funcționează cel mai bine pentru a permite aceluia care învață să depășească o problemă imediată. De asemenea, ei văd *cunoașterea* în termenii capacității de a funcționa și de a oferi impacturi satisfăcătoare. Având în vedere că lumea este în continuă schimbare, ceea ce funcționează astăzi s-ar putea să nu funcționeze neapărat în viitor; prin urmare, din cauza schimbărilor constante în cunoașterea globală, nu există un adevăr absolut în pragmatism [14, p.156]. Punând problema în termeni pedagogici, am considerat oportun să precizăm faptul că noțiunea „pragmatic” se deosebește de cea de „practic” printr-o demarcație foarte sensibilă: *pragmatic* presupune „conform acțiunii”, iar „practic” înseamnă „acțiune”, consemnând, în special, o acțiune comportamentală [Apud 1].

Subliniind importanța pragmatismului în educație, M. Pamental, analizând opinările din cartea editată de D.Trohler și J. Oelkers [19] susține că ideile pragmatice nu au fost întotdeauna acceptate, acest lucru producându-se doar în urma *renașterii americane* a pragmatismului, peisajul intelectual reorientându-se spre o reconsiderare a relevanței filosofice a pragmatismului pentru gândirea educațională contemporană. Pe acest fundal, se constată că Ph. Gonon ajunge la concluzia că receptarea pragmatismului a fost afectată de o îngustare a domeniilor de expertiză ale lui James și Dewey - James era văzut „doar” un psiholog, iar Dewey „doar” un filosof al educației. Opera lui Dewey are în mod clar implicații importante pentru discuțiile despre politica și practica educațională, ce ar trebuie reangajate în orice discuții viitoare despre legăturile dintre pragmatism și educație [Apud 18, p.85].

Pragmatismul constă în tratarea anumitor situații într-un mod rezonabil și logic de a acționa sau de a gândi, în loc să se bazeze pe idei și teorii - aceasta este poziția lui M. Imsirovic în raport cu pragmatismul, ce reprezintă o abordare practică a problemelor și situațiilor. Veritatea este testată, în primul rând, prin consecințele practice ale credinței. A fi pragmatic nu înseamnă doar a fi realist sau practic, ci este *un mod de gândire* [13, p. 534].

Aplicarea practică a principiilor pragmatice asigură ca elevii să dezvolte obiceiuri benefice nu numai pentru ei, ci și pentru societate în ansamblu. În cele din urmă, după cum afirmă M. Imsirovic, „pragmatismul oferă un cadru valoros pentru înțelegerea și avansarea dinamicii comportamentului

uman și a cooperării sociale, oferă o cale către construirea unei societăți armonioase și funcționale” [13, p. 547].

În ceea ce privește *gândirea pragmatică*, aceasta este marcată de o preferință netă pentru acțiune, valoarea unei idei fiind apreciată prin buna ghidare a acțiunii respective sau a comportamentului. Acționând, elevul, în procesul educațional, caută soluții practice la probleme reale, se adaptează la mediu și la situații. Dincolo de această construcție metodologică, gândirea pragmatică presupune orientarea spre rezultate concrete, spre ceea ce este *util și eficient* în lumea reală. Așadar, gândirea pragmatică este orientată spre soluții, căutând ce funcționează pentru a merge mai departe, pe găsirea valorii practice a ideilor în obținerea rezultatului scontat.

Gândirea pragmatică este mecanismul ce permite aplicarea eficientă a competențelor pentru a obține rezultate în contexte reale, conform Figurii 1.

Gândirea pragmatică acționează ca un „instrument” ce direcționează resursele interne ale competenței către rezolvarea de probleme; astfel, ceea ce știm devine util în practică. Deci, dacă *competența* este „ceea ce poți face”, *gândirea pragmatică* este „cum, când și de ce alegi să faci acel lucru” pentru a avea succes.

Valoarea funcționalității pragmatic. Perspectiva evocată mai sus, dezvoltată într-un cadru corelativ - funcționalitate și pragmatică -, indică o aderență valorică la ceea ce am numit *funcționalitate pragmatică*, fiind un concept cu valoare formativă, ce asigură manifestarea complexă a competențelor elevilor în diverse situații zilnice.

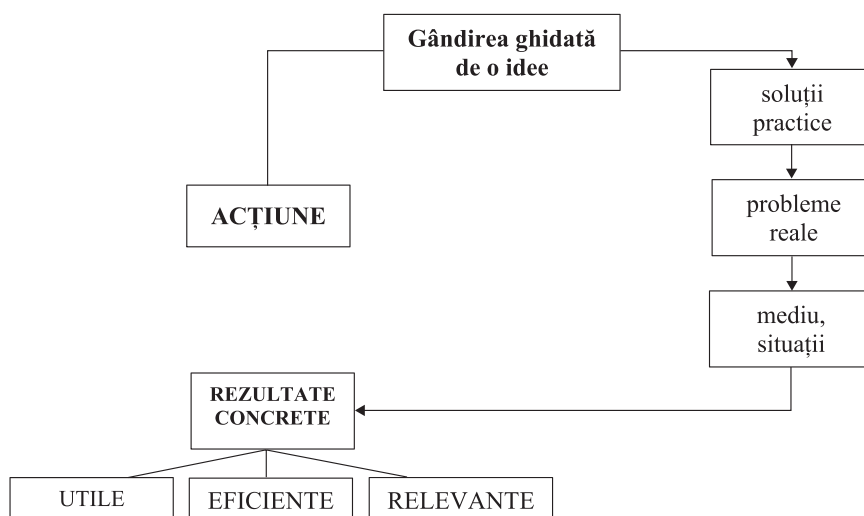

Figura 1. Demersul gândirii pragmatice

Funcționalitatea pragmatică devine un fundament pentru activitatea educațională, pentru interacțiunile sociale. În perspectiva filosofiei educației, ea reflectă ideea că „ceea ce face ceva” este esențial pentru a-i înțelege natura.

Funcționalitatea pragmatică pune accent nu pe ceea „ce este”, ci pe „ce face”, astfel definind esența prin *rolul său*, nu prin *substanța sa*; permite înțelegerea entității *ca proces*, nu *ca obiect*. Prin urmare, identitatea unei entități este determinată nu de substanța din care este făcută, ci din *utilizarea* pe care o are. O entitate cu funcționalitate pragmatică este una ce își îndeplinește scopul pentru care a fost creată.

Epistemologic vorbind, funcționalitatea pragmatică se identifică prin utilitate, mutând accentul de pe esență (ce este?) pe relație și pe proces (cum interacționează cu restul lumii?) și fiind o viziune pragmatică ce prioritizează eficiența, scopul, interconectivitatea. Specificul funcționalității pragmatice este în *modul ei unic* de îndeplinire a sarcinilor și de atingere a obiectivelor, evidențiind modul de operare specific contextului său, cu accent pe *utilitate, proces, rezultat*.

Printre caracteristicile funcționalității pragmatice se înscriu și următoarele:

- exactitatea* – abilitatea de a furniza date corecte/conforme cu cerințele;
- adecvarea* – capacitatea de a oferi un set de funcții potrivite pentru sarcinile specifice;
- interoperabilitatea* – capacitatea de a interacționa și a modifica, a transforma datele;
- conformitatea funcțională* – respectarea standardelor, convențiilor, regulilor.

Abordarea funcționalității pragmatice este necesară, deoarece permite transformarea unor idei în instrumente utile, eficiente, adaptate nevoilor elevilor, asigură sustenabilitatea și inovația, precizează calea trecerii de la „cum arată un lucru” la „cum servește acesta utilizatorului”, garantând că produsul final este util, sigur, performant.

Trebuie să conștientizăm deci că mentalitatea funcționalității pragmatice, așa cum am încercat să o identificăm până aici, este relaționată direct cu mentalitatea educațională consemnată de acțiune. Or, determinanții *avantajelor funcționalității pragmatice* converg spre premise avansate de „*câștig formative*” [Apud 2]:

- *Rezultate concrete și succes în învățare* prin abordări practice și ajustarea metodologiei în funcție de realitate;

- *Eficiență ridicată* prin rezolvarea facilă și rapidă a problemelor; căutarea modalităților de a realiza obiectivele cu eforturi minime și resurse optimizate; evitarea pierderii de timp și energie în activități ce nu contribuie semnificativ la atingerea scopurilor;
- *Găsirea soluțiilor practice* pentru problemele curente; se evită teoriile excesive în favoarea unor rezultate tangibile și realiste;
- *Adaptabilitate* prin potrivirea la schimbări și luarea de decizii în funcție de circumstanțele actuale; ajustarea planurilor în funcție de necesități și situații noi;
- *Axarea pe rezultate concrete* prin concentrare asupra obținerii de rezultate tangibile și măsurabile; orientarea spre acțiune și nu spre discuții fără sfârșit;
- *Raționament practic* prin analiza situațiile cu un raționament orientat către acțiune, luând în considerare consecințele concrete ale deciziilor.

Așadar, funcționalitatea pragmatică nu este considerată nici ontologie, nici epistemologie, ci reflectă o abordare metodologică. Evidenta sa utilitate ca metodologie și nu ca epistemologie îi permite să cuprindă atât metodologia și metoda calitativă, cât și cea cantitativă, astfel încât să promoveze o cercetare „acționabilă”, mai degrabă decât să oglindească doar realitatea unui adevăr liniar sau multiplu, de dragul de a-l face. Acest lucru este benefic pentru cercetătorul în domeniul educației datorită *utilității sale practice* și, prin urmare, nu vine în urma singurului aspect al cercetării, și anume „implicarea epistemologiei în dezvăluirea eficienței și relevanței”. [Apud 15, p. 3153].

Concluzii. Revenind asupra aspectelor expuse mai sus, în tentativa de a fundamenta în perspectivă educațională noțiunea de funcționalitate pragmatică și de a configura un șir de repere în vederea probării ulterioare a acestora în activitatea educațională nemijlocită, putem consemna câteva concluzii pentru a asigura opiniilor valorificate credibilitate, introducând în ecuația gândirii noastre analitice aspecte importante în dezvăluirea problematicii anunțate în titlu. Astfel:

1. *Funcționalitatea pragmatică* își arogă dreptul de a „exista” datorită utilității sale practice și se înscrie astfel în linia orientărilor empiriste, ce au ca element comun acțiunea eficientă și relevantă. Ea este un fundament pentru activitatea educațională,

un mod unic de îndeplinire a sarcinilor, ca mecanism de transformare a ideilor în „instrumente” utile, eficiente, adaptate nevoilor elevilor ;

2. Merită o evidențiere specială faptul formării/dezvoltării *gândirii pragmatice*, plecând de la ideea că aceasta denotă un șir de avantaje forte pentru practica educațională: rezultate concrete, eficiență ridicată, raționament practic, adaptabilitate etc. ;

3. Prin abordarea noțiunilor de funcționalitate și pragmatică au fost dezvăluite reperele fundamentale ale funcționalității pragmatice: îmbunătățirea rezultatelor școlare prin conexiunea între acțiuni și consecințe, prin transformarea practicii educaționale într-o linie de acțiune funcțională, în care se exteriorizează atât funcțiile manifeste, cât și cele latente, prin provocarea unei trebuințe sau a unui interes ;

4. Observând ansamblul manifestărilor funcționalității pragmatice și sintetizând un șir de viziuni ale autorilor, constatăm că noțiunea de pragmatică devine valoare în actualitatea provocatoare, fiind un „ghid” util în navigarea cu succes într-o continuă schimbare. Pragmaticul identifică aspectul practic, util, de succes al unei acțiuni, fiind o confruntare cu realitatea prin acțiune ;

5. Datele analizate acreditează ideile din sociologie, în special a funcționalității structurale, ce identifică funcțiile ca moduri de satisfacere a diverselor nevoi ale societății și ale școlii, un rol esențial revenind legilor funcționale (extensiunii vieții mintale, interesului momentan, autonomiei funcționale etc.) și devin subiect de meditație pentru cercetări ulterioare.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. BOBOC Al. „Pragmatic turn” în gândirea contemporană. Disponibil: https://cogito.ucdc.ro/nr_2/4%20-%20Alexandru%20Boboc%20-%20PRAGMATIC%20TURN%20IN%20GANDIREA%20CONTEMPORANA.pdf
2. Ce înseamnă pragmatic. Disponibil: <https://click.ro/actualitate/fapt-divers/ce-inseamna-pragmatic-este-unul-dintre-cele-mai-2336352.html>
3. CLITAN Gh. Despre statutul pragmaticei filosofice actuale. În: Conferința Internațională: *Communication, Context, Interdisciplinarity*, 2014, vol.III. Cluj-Napoca, p.9-22. ISSN 2069-3389.
4. Educația funcțională a lui E Claparede și implicațiile acesteia asupra învățământului contemporan. Disponibil: <https://pdfcoffee.com/educaia-funcionala-a-lui-e-pdf-free.html>
5. Funcționalism. Enciclopedia Britanică. Disponibil: <https://www.britannica.com/topic/functionalist-social-science>
6. POPESCU D. Însemnări despre apriorismul pragmatic al lui Eugeniu Sperantia. În: *Revista de filosofie*, 2019, LXVI, nr.3, pp.415-426.
7. POPOVICI F.-G. Pragmatismul – repere. Disponibil: <https://fioringepopovici.wordpress.com/2012/03/14/pragmatismul-repere/>
8. SFETCU N. Funcționalismul structural în sociologie. Disponibil: https://www.telework.ro/ro/functionalismul-structural-in-sociologie/?srsltid=AfmBOoog-YWPjwA451R11BEMR5AOLYUm-e1iQqxcAq_9LdH35Sv1_50X
9. SFETCU N. Perspective teoretice în educație – Funcționalismul. Disponibil: https://www.telework.ro/ro/perspective-teoretice-in-educatie-functionalismul/?srsltid=AfmBOoqXt3wA6mq_ azS-LqyWwoyndXO35OWnmze6nlazcJv_6GYzn4y
10. BIESTA G.J., BURBULES N.C. *Pragmatism and Educational Research*. Kimdle Edition, 2004. 128 p. ISBN 978-0585-4831-22.
11. COLEMAN M.C. *Planet Pragmatism: The New Path to Prosperity*. Amazon, 2025. 319 p. ISBN 1958233439
12. IBRI I. *Semiotics and Pragmatism. Theoretical interfaces*. Springer Nature, 2022. 341 p. ISBN 978-303-109-625-9.
13. IMSIROVIC M. Pragmatic Foundations in Cooperative Dynamics:

- A Reflective Analysis. În: *Open Journal of Political Science*, 2024, vol. 14, pp. 531-550. ISSN 2164-0505.
14. KALOLO J. The Drive towards Application of Pragmatic Perspective in Educational Research: Opportunities and Challenges. În: *Journal of Studies in Education*, 2015, vol. 5, nr.1, 2015, pp. 150-171. ISSN 2162-6952.
 15. KING R. The utility of Pragmatism in Educational Research. În: *Creative Education*, 2022, vol.13, nr.10, pp. 3153-3161.
 16. LEVINE S. *Introduction to pragmatism, objectivity and experience*. Cambridge: Cambridge University Press, 2019. 270 p. ISBN 978-1108525534.
 17. LEVINSON St. C. *Pragmatics*. Cambridge University Press, 1983. 417 p. ISBN 0 521-29414.
 18. PAMENTAL M. Pragmatism and Education. Book Review. În: *Education and Culture*, 2007, vol.23, nr.2, pp82-85.
 19. TROHLER D., OELERS J. (eds.). *Pragmatism and education*. Rotterdam: Sense Publishers. 2005. 236 p. ISBN 978-907787-4653.